

สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

1. การนำแนวทางการศึกษาของไทยมาใช้ก่อนการปฏิรูปการศึกษา (พ.ศ.1800-2410)

อิทธิพลทางการศึกษาของต่างประเทศนั้น ได้มีผลต่อการนำมาปรับปรุงให้กับการศึกษาไทย ตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ด้วยเหตุผลที่มีความจำเป็นต้องติดต่อกับต่างประเทศทั้งทางด้านพาณิชย์ศาสตร์ รัฐศาสตร์การทูตความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ซึ่งล้วนแต่มีผลต่อการจัดการศึกษาของไทย ในสมัยกรุงสุโขทัยแม้ว่าสถานศึกษาจะมีเฉพาะ วัด วัง บ้าน แต่แนวทางการศึกษาของต่างประเทศก็ได้ส่งผลถึงสภาพความเป็นอยู่ ตลอดจนวิถีชีวิตของชาวสุโขทัยอย่างแท้จริงไม่ว่าจะเป็นเรื่องของศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้นำความเจริญรุ่งเรืองมาสู่กรุงสุโขทัย และเป็นมรดกสืบทอดมาถึงปัจจุบันด้วย ในสมัยกรุงศรีอยุธยาได้มีการติดต่อกับชาวต่างประเทศมากขึ้น จึงทำให้ได้รับอิทธิพลทางการศึกษามากกว่าสมัยกรุงสุโขทัย ชาวไทยในสมัยได้เรียนรู้ศาสตร์สาขาต่าง ๆ เช่น ภาษาศาสตร์ สถาปัตยกรรมศาสตร์ คหกรรมศาสตร์ รวมทั้งสาขาการศึกษาเปรียบเทียบหรือการศึกษาระหว่างประเทศแขนงหนึ่ง ถึงแม้ว่ากรุงศรีอยุธยาจะมีความเจริญมากกว่าสุโขทัย แต่สถานที่ศึกษาเล่าเรียนยังเป็น วัด วัง และบ้าน เช่นกัน ส่วนในสมัยกรุงธนบุรีเนื่องจากมีระยะเวลาสั้นเพียง 15 ปี อิทธิพลทางการศึกษาของต่างประเทศในสมัยนี้จึงได้รับจากประเทศเพื่อนบ้านส่วนมากในด้าน การสงคราม การป้องกันประเทศ การเรียนรู้วิชาพาณิชยศาสตร์ของไทยสมัยกรุงธนบุรียังได้มาจากชาวจีนและชาวตะวันตกเหมือนสมัยกรุงศรีอยุธยา สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นอิทธิพลทางการศึกษาของต่างประเทศที่มีอิทธิพลต่อการศึกษาไทย จะเป็นวิชาพาณิชยศาสตร์ รัฐศาสตร์ ศาสนา เปรียบเทียบ และศาสตร์แขนงใหม่ เช่น วิทยาศาสตร์การแพทย์ ภูมิศาสตร์ เทคนิคการแพทย์ แม้ว่าบ้านเมืองมีความเจริญมากขึ้น โดยทั่วไปวัดเป็นสถานศึกษาแก่ชนทั่วไป เด็กชายก็ยังมีโอกาสได้ศึกษามากกว่าเด็กหญิงด้วยเหตุผลทางศาสนา อิทธิพลทางการศึกษาของต่างประเทศ โดยเฉพาะวิชาการชั้นสูงจะมีปรากฏอยู่ในพระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการที่รับใช้ใต้เบื้องพระยุคลบาทของพระมหากษัตริย์เท่านั้น

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการรับอิทธิพลทางการศึกษาของต่างประเทศในการปฏิรูปการศึกษา (พ.ศ.2411-2440)

อิทธิพลทางการศึกษาของต่างประเทศที่มีต่อการศึกษาไทย มีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย ถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ถึงแม้ว่าอิทธิพลทางการศึกษาของต่างประเทศจะอยู่ในวงจำกัดเฉพาะ เจ้านายและข้าราชการชั้นสูง เพราะรัฐบาลและผู้ปกครองประเทศยังไม่สามารถจัดตั้งโรงเรียน ให้การศึกษาแก่ประชาชนได้อย่างกว้างขวาง แต่ประชาชนยังมีความสนใจที่จะเรียนรู้วิทยาการ การศึกษาจากต่างประเทศ ในปี พ.ศ.2411 เป็นต้นมา ซึ่งอยู่ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ถือได้ว่าเป็นช่วงเวลาที่บ้านเมืองได้รับการพัฒนาให้มีความเจริญก้าวหน้าทัดเทียมกับนานาประเทศ สภาพโดยทั่วไปของสังคมไทยนับได้ว่าการเปลี่ยนจากสังคมดั้งเดิมมารับเอาความเจริญแบบใหม่ เฉพาะอย่างยิ่งการปฏิรูปประเทศให้เป็นไปตามประเทศตะวันตก ซึ่งจะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เช่น การเปลี่ยนแปลงการบริหารราชการแผ่นดิน การเปลี่ยนแปลงด้านการคมนาคม การเปลี่ยนแปลงด้านการศึกษา และการเปลี่ยนแปลงการบริหารงานด้านอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิรูปการศึกษา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นการศึกษาย่อมที่จะนำ ซึ่งความเจริญของบ้านเมือง ดังที่พระองค์ชี้ให้เห็นว่า "...หนังสือเป็นต้นเค้าคุณความดีของราชการบ้านเมือง ยิ่งกว่าศิลปศาสตร์วิชาการอื่น ๆ..." ตลอดจนพระองค์มีพระราชประสงค์ที่จะให้ประชาชนมีโอกาสทางการศึกษา อย่างเท่าเทียมกัน ดังพระราชดำรัสที่ว่า "...เจ้านายราชตระกูลตั้งแต่ลูกฉันเป็นต้นไป ตลอดจนราษฎรที่ต่ำสุดได้มีโอกาสเล่าเรียนได้เสมอกันไม่ว่าขุนนางไพร่..." จากพระดำรัสของพระองค์นี้ การจัดการศึกษาในรัชสมัยของพระองค์จึงได้เริ่มจัดการศึกษาอย่างมีระบบแบบแผนขึ้น มีการใช้หลักสูตรที่แน่นอน มีสถานศึกษา เรียกได้ว่าเป็นการศึกษาในระบบโรงเรียน (Formal Education) การศึกษาในช่วงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงการศึกษาอย่างชัดเจน คือ จากการศึกษาแบบอาศัยบ้าน วัด วัง ที่มีโรงเรียนเป็นสถานที่จัดการศึกษาอย่างมีระเบียบ ซึ่งปัจจัยหรืออิทธิพลที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงการศึกษาในรัชสมัยของพระองค์นั้นพอสรุปได้ดังนี้

1. ปัจจัยทางการเมืองจากภายนอกประเทศ การแผ่ขยายอาณาเขตของมหาอำนาจตะวันตกมายังประเทศแถบเอเชีย ทำให้พระองค์จำเป็นต้องปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงประเทศในทุกด้าน โดยเฉพาะการจัดการศึกษาซึ่งมีการปฏิรูปให้เป็นไปตามประเทศมหาอำนาจ

2. บัณฑิตทางด้านความต้องการบุคคลเข้ารับราชการเนื่องจากสภาพบ้านเมือง ในระยะนี้มีการปรับปรุงเพื่อความเหมาะสม การทำงานของทุกกระทรวง กรม กอง ต่าง ๆ จึงมีความจำเป็นที่ต้องรับเฉพาะบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ เมื่อเป็นเช่นนี้จึงมีการจัดการศึกษาขึ้นอย่างเป็นระบบเพื่อพัฒนากำลังคนให้มีความรู้ความสามารถยิ่งขึ้น

3. บัณฑิตจากประสบการณ์ของพระองค์ที่ทรงเสด็จประพาสต่างประเทศ ทั้งในเอเชียและยุโรป ทำให้พระองค์ทรงเห็นการจัดการศึกษาของประเทศต่าง ๆ แล้วนำมาปรับปรุงตัดแปลงให้เหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์บ้านเมืองและวิถีชีวิตของคนไทยในสมัยนั้น

นอกจากนี้ยังมีปัจจัยอื่น ๆ อีกที่ส่งผลต่ออิทธิพลทางการศึกษาของต่างประเทศในช่วงการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งเป็นผลที่ก่อให้เกิดการพัฒนาในด้านอื่น ๆ อีกด้วย ปัจจัยต่าง ๆ นี้ไม่เพียงช่วยส่งเสริมด้านการศึกษาเท่านั้น ประการสำคัญก็คือ เพื่อคงรักษาเอกราชของชาติไว้ให้ได้ ซึ่งปัจจัยทั้งสามด้านดังกล่าวนี้ เป็นทั้งความกดดันจากภายนอกและเป็นความต้องการใหม่ที่จำเป็นจะต้องทำให้มีภายในประเทศของตนเอง ปัจจัยบางประการเป็นปัญหาที่สำคัญมากเกี่ยวกับความอยู่รอดของประเทศที่จะไม่ตกเป็นอาณานิคมของต่างประเทศ แต่ปัจจัยนั้น ๆ ไม่เพียงแต่ทำให้เกิดความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาประเทศให้ทันสมัย ยังกลายเป็นผลดีต่อการพัฒนาทางการศึกษาให้มีความเจริญก้าวหน้าในเวลาต่อมาด้วย

3. อิทธิพลทางการศึกษาของต่างประเทศที่มีต่อโครงการศึกษาไทย (พ.ศ. 2411-2464)

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงเริ่มให้มีสถาบันการศึกษาแยกออกจากวัด มีพระยาวาสเป็นผู้สอน ทำหน้าที่ตั้งด้านการสอน ถ่ายทอดความรู้วิชาการต่าง ๆ ตลอดจนอบรมศีลธรรม จริยธรรม ไปยังผู้เรียน นับว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาไปจากการศึกษาตามธรรมเนียมไทยโบราณอย่างแท้จริง ในรัชสมัยนี้ได้มีการวางรากฐานทางการศึกษาให้เป็นแบบแผนมากยิ่งขึ้น โดยมีโครงการศึกษาเป็นต้นแบบให้การศึกษาของไทยได้ดำเนินไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ซึ่งการประกาศใช้โครงการศึกษาทั้งในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมาจากอิทธิพลทางการศึกษาของต่างประเทศ ดังข้อสรุปปรากฏในตารางข้างล่าง

ตารางที่ 7 สรุปอิทธิพลทางการศึกษาของต่างประเทศที่นำมาปรับปรุงใช้กับโครงการศึกษาไทย
พ.ศ.2411-2464

โครงการศึกษา ฉบับ พ.ศ.	ข้อกำหนดระบบการศึกษา	ได้รับอิทธิพล ทางการศึกษา จากประเทศ
2441	1. ระดับชั้นและอายุ 2. ระดับชั้นการศึกษา 3. หลักสูตรการเรียน 4. วิชาเรียน	อังกฤษ
2445	1 วิชาเรียน เน้นการเรียนด้านวิชาชีพหรือวิสามัญศึกษา โดยระดับการศึกษา ได้เพิ่มให้มีการเรียนวิสามัญศึกษา ในระดับประถมศึกษา ส่วนระดับชั้นและอายุการเรียน และหลักสูตรการเรียนทั่วไป ยังเหมือนกับโครงการศึกษาฉบับ พ.ศ. 2441 2 จุดมุ่งหมายทางการศึกษา มุ่งพัฒนาให้ประชาชนมีวิชาความรู้ด้านวิชาชีพ	ญี่ปุ่น อังกฤษ
2450	ปรับปรุงจากโครงการศึกษาฉบับ พ.ศ. 2445 โดยมีการกำหนดอายุในการเรียน แต่จะตั้งแต่ระดับมธยมศึกษา ประถมศึกษา มัธยมศึกษาสามัญ มัธยมศึกษาพิเศษ ส่วนระดับอุดมศึกษายังเหมือนเดิม	ญี่ปุ่น อังกฤษ
2452	ปรับปรุงจากโครงการศึกษาฉบับ พ.ศ. 2441 และ พ.ศ. 2445 และยังได้รับอิทธิพลของอังกฤษและญี่ปุ่นอยู่ คือ ระดับชั้นและอายุ ระดับชั้นการศึกษา วิชาเรียน หลักสูตรการเรียน และยังเน้นการศึกษาวิชาสามัญ (วิชาชีพ)	อังกฤษ ญี่ปุ่น

ตารางที่ 7 (ต่อ) สรุปอิทธิพลทางการศึกษาของต่างประเทศที่นำมาปรับปรุงใช้กับโครงการศึกษาไทย
พ.ศ. 2411-2464

โครงการศึกษา ฉบับ พ.ศ.	ข้อกำหนดระบบการศึกษา	ได้รับอิทธิพล ทางการศึกษา จากประเทศ
	เช่นเดียวกับโครงการศึกษา 2445 ในส่วนที่ปรับปรุงใหม่ คือ การกำหนดอายุในการเรียน ตั้งแต่ระดับมูลศึกษา ประถมศึกษา มัธยมศึกษาสามัญ มัธยมศึกษาพิเศษ ส่วน ระดับอุดมศึกษาเหมือนเดิม	
2452	ยังได้รับอิทธิพลจากโครงการศึกษาฉบับ พ.ศ. 2441, 2445, 2450 ในส่วนของวิชาชั้นที่กำหนดให้เรียนระดับชั้น การศึกษา หลักสูตรการเรียน และระดับชั้นอายุ แต่มีการ ปรับปรุงโดยการกำหนดให้หลักสูตรมัธยมศึกษาพิเศษเหลือ เวลาเรียน 3 ปี จาก 6 ปี เท่ากับมัธยมศึกษา และเพิ่ม หลักสูตรมัธยมสูงอีก 3 ปี ซึ่งต่อจากมัธยมสามัญ และ มัธยมพิเศษ	อังกฤษ ญี่ปุ่น
2456	ได้ปรับปรุงมาจากโครงการศึกษาฉบับ พ.ศ. 2452 เป็น ส่วนใหญ่ การกำหนดหลักสูตร วิชาเรียน ระดับอายุ ชั้น การเรียน และเน้นวิชาชั้น ยังเหมือนโครงการศึกษาฉบับ พ.ศ. 2441 และฉบับ พ.ศ. 2445 ในส่วนที่ปรับปรุงใน โครงการนี้ คือ ให้ผู้เรียนสามารถเรียนวิชาสามัญศึกษา และวิชาสามัญศึกษาตั้งแต่ระดับชั้นต่ำจนถึงระดับชั้นสูง นอกจากนี้ยังมีการกำหนดการศึกษาออกเป็น 2 ภาค คือ ภาคศึกษาบังคับ ซึ่งในภาคนี้ใครจะเรียนก็แล้วแต่ทุนทรัพย์ ของผู้เรียน	อังกฤษ ญี่ปุ่น

ตารางที่ 7 (ต่อ) สรุปอิทธิพลทางการศึกษาของต่างประเทศที่นำมาปรับปรุงใช้กับโครงการศึกษาไทย
พ.ศ.2441-2464

โครงการศึกษา ฉบับ พ.ศ.	ข้อกำหนดระบบการศึกษา	ได้รับอิทธิพล ทางการศึกษา จากประเทศ
2458	ได้รับปรุงมาจากโครงการศึกษาฉบับ พ.ศ. 2456 ในส่วนของวิชาเรียน อายุการเข้าเรียน หลักสูตร ระดับชั้น การเรียนยังเหมือนเดิม แต่ได้เพิ่มให้เรียนวิสามัญศึกษา ตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาศึกษาปีที่ 1 จนถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6	อังกฤษ ญี่ปุ่น
2464	ได้ปรับปรุงมาจากโครงการศึกษาฉบับ พ.ศ. 2458 โดยมีการเพิ่มการศึกษาสำหรับทวยราษฎร์ในระดับประถมศึกษา และเป็นผลทำให้มีพระราชบัญญัติประถมศึกษาเกิดขึ้น	อังกฤษ ญี่ปุ่น

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยครั้งนี้มีประเด็นที่น่าสนใจที่ควรอภิปราย ดังต่อไปนี้

1. สาเหตุที่ทำให้อิทธิพลทางการศึกษาของต่างประเทศมีผลต่อโครงการศึกษาไทยฉบับต่าง ๆ

1.1 เสนาบดีกระทรวงธรรมการ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานทางด้านการศึกษา โดยเฉพาะในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โครงการศึกษาฉบับแรก พ.ศ. 2441 ที่ให้ พระยารัษฎานุประดิษฐ์ เสนอรายงานการศึกษาของประเทศอังกฤษเข้ามา ยังประเทศไทย เพื่อให้กระทรวงธรรมการได้ปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมกับสภาพประเทศไทย ในสมัยนั้น และโครงการศึกษาฉบับที่ 2 พ.ศ. 2445 พระองค์ท่านได้พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ข้าหลวงตรวจการศึกษา 3 คน คือ หลวงไพศาลศิลปศาสตร์ (สนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา)

ขุนอนุกิจวิธูร (ลัดทัด เทพหัสดิน ณ อยุธยา) นายอ่อน สาริกบุตร เดินทางไปประเทศญี่ปุ่น เพื่อศึกษาการจัดการศึกษาของประเทศนี้ ซึ่งในขณะนั้น นับว่ามีความเจริญมากกว่าทุกประเทศ ในแถบตะวันออก และในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่มีเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี (สนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา) เป็นผู้ดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงธรรมการในสมัยนี้ และท่านก็ได้รับประสบการณ์การศึกษาจากประเทศอังกฤษ จึงเป็นผลทำให้ท่านได้มีส่วนปรับปรุง การศึกษาของไทยตามโครงการศึกษาลับ พ.ศ. 2464 โดยเฉพาะเรื่อง พระราชบัญญัติประถมศึกษา เพื่อบังคับให้เด็กได้เล่าเรียนทุกคน

1.2 สถาบันเมือง โดยเฉพาะในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว ซึ่งสภาพสังคมบ้านเมืองนับว่าได้ปรับปรุงไปตามอารยประเทศ เมื่อการจัดการศึกษา ตามโครงการศึกษาลับ พ.ศ. 2441 เกิดสภาวะคนล้นงาน งานข้าราชการไม่มีเพียงพอที่จะ สนองตอบต่อความต้องการของผู้ที่จบการศึกษาได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ โครงการศึกษาลับ พ.ศ. 2445 จึงมุ่งให้การศึกษาด้านวิชาชีพ เพื่อประชาชนได้ประกอบอาชีพตามอัธยาศัยของตน อนึ่ง เมื่อบ้านเมืองมีความเจริญขึ้นย่อมที่จะได้พัฒนาในด้านอื่น ๆ ให้เหมาะสมกับประเทศของตนเอง รวมทั้งงานด้านการศึกษาด้วย อีกประการหนึ่งเป็นเพราะนิสัยของคนไทยเอง ที่เห็นอะไรดีก็ นำมาปรับปรุงใช้กับประเทศตน ดังข้อความว่า

เพราะคนชาติไทยเรามีข้อปรากฏ คือเรามีลักษณะอย่างหนึ่ง ในเรื่องของการเล่าเรียนศึกษา คือเรามีลักษณะเป็นคนฉลาด รื้ออะไรได้เร็ว ไม่ใช่ชาติที่โง่เขลาและตื้อตึง จะเล่าเรียนศิลป วิทยาใด ๆ ก็หยิบฉวยได้โดยเร็วไว้ แม้อะไรเห็นแก่ตัวอย่าง แล้วยกทำก็ได้ คุณวิเศษในข้อนี้คงจะเป็นอย่างเยี่ยมในระหว่าง ชาติต่าง ๆ¹

จากข้อความข้างต้นนั้น หมายความว่า คนไทยเป็นคนที่ฉลาด เรียนรู้วิทยาการ อะไรต่าง ๆ ได้เร็ว และเป็นคนที่มีความไหวพริบความสามารถ

¹ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, เอกสารรัชกาลที่ 6 ศ.6/10 เรื่องความเห็นที่จะ
จัดการ

1.3 สภาพเศรษฐกิจของประเทศ ในช่วงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนี้ สภาพเศรษฐกิจของไทยจัดได้ว่าค่อนข้างดี และในขณะเดียวกันหลาย ๆ ประเทศในเวลานี้ก็สามารถจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา คือ มีมหาวิทยาลัยเป็นสถานที่สอบวิชาชั้นสูงสภาพเศรษฐกิจของไทยจึงมีผลเอื้อให้สามารถจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงการศึกษาได้ ดังข้อความว่า

การเป็นมหาวิทยาลัย (University) ก็เป็น Tdea ของฝรั่ง มากไปควรเปิดเป็น School of Science มีแผนกกฎหมาย ปกครอง แพะปลูก เอนยีเนียร์ เปิดรับนักเรียนโดยทั่วไปไม่ กำหนดตระกูล บุตรผู้มีศักดิ์จะผ่อนให้เข้าเรียนสะดวกก็ได้ โดยถือ ว่าเป็นการเลี้ยงดูบุตรผู้รับราชการ ไม่ใช่รับคนเป็น Class เชื่อมั่นว่า Monarchy จะอยู่ได้ด้วย Democracy คือมีแต่เจ้า และคนสามัญ²

จากข้อความข้างต้น ยังแสดงให้เห็นถึงการเรียนในระดับสูงนั้น ไม่ได้จำกัดอยู่ เฉพาะบุตรหลานข้าราชการเท่านั้น แต่ยังเป็นการกระจายโอกาสทางการศึกษาแก่ราษฎรโดยทั่วไปอีกด้วย

นอกจากนี้ยังมีสาเหตุทางด้านอื่นอีก ซึ่งล้วนแต่ทำให้เกิดอิทธิพลทางการศึกษาของ ต่างประเทศที่มีผลต่อโครงการศึกษาไทย อันเป็นผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสภาพด้าน ต่าง ๆ ของสังคมไทย โดยอย่างยิ่งสภาพทางด้านการศึกษา และที่ผ่านมามีตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย เรื่อยมาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น จะปรากฏเด่นชัดต่อสภาพการศึกษาที่อยู่เฉพาะเขต เมืองหลวงและหัวเมืองรอบนอก ซึ่งไม่ห่างไกลจากราชาธานีมากนัก และส่วนมากจะปรากฏอยู่ใน หมูพระบรมวงศานุวงศ์ และหมื่นชั้นสูงเท่านั้น อิทธิพลทางการศึกษาของต่างประเทศที่มีต่อ สามัญชนจึงไม่ปรากฏเด่นชัด จนมีการประกาศใช้โครงการศึกษา จึงทำให้สามัญชนได้มีโอกาส ศึกษาตามโครงการศึกษานั้น ๆ

² กองจดหมายเหตุแห่งชาติ, เอกสารรัชกาลที่ 6 ศ.4/30 คำกราบบังคมทูล ของพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนพิษณุโลกประชานาถ, ลงวันที่ 26 ธันวาคม 2453 เรื่อง โรงเรียนข้าราชการพลเรือน.

2. ผลของการได้รับอิทธิพลทางการศึกษาของต่างประเทศ

ด้านสังคม

อิทธิพลทางการศึกษาของต่างประเทศเป็นแรงกระตุ้น อย่างหนึ่งที่ทำให้ประเทศไทยได้นับพัฒนาปรับปรุงการศึกษา ที่มีโครงการศึกษาเป็นแม่แบบให้การศึกษาได้ปฏิบัติตาม นอกจากนี้ยังทำให้ประชาชนได้ศึกษาหาความรู้ เพื่อเลื่อนฐานะทางด้านสังคมอย่างเด่นชัด อย่างเช่น สามารถทำให้เปลี่ยนอาชีพของประชาชน โดยทั่วไปมารับราชการ ซึ่งเป็นความต้องการกำลังคนที่มีคุณภาพอย่างเด่นชัดในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ด้านเศรษฐกิจ

อิทธิพลทางการศึกษาของต่างประเทศที่มีต่อโครงการศึกษา ทั้งในสองรัชสมัยนั้น สามารถพัฒนาเศรษฐกิจของประชาชนได้ โดยเฉพาะจุดมุ่งหมายของโครงการศึกษาตั้งแต่ พ.ศ. 2445 เป็นต้นมาใน มุ่งให้ได้เรียนวิชาอาชีพเพื่อที่จะได้เป็นการสร้างเศรษฐกิจแก่ตนเอง และครอบครัวต่อไปในอนาคต และเป็นผลต่อสภาพเศรษฐกิจของชาติต่อมา

ด้านการเมืองการปกครอง

ไม่ว่าประเทศใดก็ตาม ถ้าประชาชนมีการศึกษาที่ดีแล้ว ย่อมที่จะสามารถพัฒนาประชากรให้ความสำนึกทางการเมือง (Political Consciousness) อย่างแท้จริงได้ อิทธิพลทางการศึกษาของต่างประเทศเป็นผลทำให้ประชาชนได้พัฒนาคุณค่าของตนเองทางการเมืองการปกครอง โดยเฉพาะในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว การศึกษาที่ประชาชนได้รับจึงเป็นการปลุกฝังความรักชาติ ซึ่งเป็นผลมาจากการเกิดสงครามโลกครั้งที่ 1

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3. อุปสรรคการดำเนินงานตามโครงการศึกษา

3.1 การเปลี่ยนตำแหน่งเสนาบดี จะเห็นได้ว่ากระทรวงธรรมการมีการเปลี่ยนผู้มารับตำแหน่งเสนาบดีบ่อย ๆ เสนาบดีบางท่านนั้น ไม่ค่อยจะมีความรู้ทางด้านการศึกษา ประกอบกับปัญหาส่วนตัวของเสนาบดีเอง เช่น ปัญหาด้านสุขภาพ จึงเป็นสาเหตุทำให้โครงการศึกษาต้องเปลี่ยนแปลงไปด้วย ดังที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงวิจารณ์

เกี่ยวกับเสนาบดีว่า "...จะหาเสนาบดีที่รู้ราชการในหน้าที่ไม่ได้เลยคนเดียว..."³ กับอีก
 ตอน พระองค์ทรงกล่าวว่า "...เสนาบดีทุกวันนี้ เหมือนความที่หีบอ้อยถ้าหยุดเดือนแซกระตุก
 ก็หยุดบดเอื้องกันเสียหมด จะผลัดเปลี่ยนก็ไม่มีคน..คิด ๆ ขึ้นมาแล้วเหือดแห่งใจเต็มที่.." ⁴
 จากข้อวิจารณ์ของพระองค์ท่านย่อมเป็นที่ประจักษ์ว่าการทำงานของเสนาบดีเองก็ยังไม่เป็นที่พอ
 พระราชหฤทัยของพระองค์เท่าใดนัก เมื่อเป็นเช่นนี้ ทำให้การปฏิบัติงานทางด้านการศึกษา
 ถึงแม้ว่าจะมีบางโครงการศึกษา ที่รับเอาแผนการศึกษาของต่างชาติมาเป็นแนวดำเนินงานก็
 ยังไม่ประสบผลเท่าที่ควร

3.2 สภาพด้านเศรษฐกิจ จะเห็นได้ว่า ปลายรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระ-
 จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สภาพเศรษฐกิจของประเทศชาติไม่ค่อยจะสู้ดีนัก สภาพด้านการเงิน
 ต้องเอาไปปรับปรุงงานด้านต่าง ๆ ของประเทศมากมาย เนื่องจากพระประสงค์ของพระองค์
 ที่ต้องการพัฒนาประเทศไปสู่ความเป็นสมัยใหม่อย่างแท้จริง นอกจากนี้ในรัชสมัยของพระบาท
 สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งในรัชกาลของพระองค์ได้เกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 ย่อม
 เป็นผลทำให้ เงินที่นำมาสนับสนุนทางการศึกษาต้องน้อยลง ซึ่งการเงินของประเทศจำเป็นต้อง
 ใช้จ่ายเกี่ยวกับการป้องกันประเทศมากกว่าการงานด้านอื่น ๆ แม้ว่าในรัชสมัยของพระองค์จะ
 มีโรงเรียนขึ้นมากมาย แต่นับได้ว่าได้รับการสนับสนุนได้อย่างไม่เต็มที่เนื่องจากสภาพด้าน
 สงคราม

ศูนย์วิทยทรัพยากร

³พระราชหัตถเลขาของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ถึงพระยา
 วิมลศรีวิชัยกิติ ลงวันที่ 3 กุมภาพันธ์ ร.ศ. 117 อ้างใน พระราชหัตถเลขาและหนังสือกราบ
 บังคมทูลของเจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี, หน้า 162.

⁴พระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และลายพระหัตถ์
 พระปิตุญาเจ้า (พระนคร : ม.ป.ป., 2493) หน้า 35 นิพนธ์ในงานพระเมรุจอมพลสมเด็จพระ
 พระบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธ์กรมหมื่นนครสวรรค์วรพินิต ณ ท้องสนามหลวง 10
 เมษายน พ.ศ. 2493.

ข้อเสนอแนะในการจัดการศึกษา

1. จากผลของการวิจัยครั้งนี้ได้แสดงให้เห็นว่า การวางโครงการศึกษาเพื่อเป็นสิ่งที่กำหนดในการจัดการศึกษา โดยการนำข้อมูลทางด้านการเมืองการปกครอง สถานสังคม สถานเศรษฐกิจ รวมทั้งข้อมูลทางด้านการศึกษาเปรียบเทียบหรือการศึกษาระหว่างประเทศ มีส่วนพัฒนาให้การศึกษาไทยเป็นการศึกษาที่มีแบบแผนและทันสมัย แต่ปัจจุบันนี้สังคมไทยจะเปลี่ยนไปจากเดิมมาก ดังนั้นเพื่อให้งานทางการศึกษานำพัฒนาไปด้วยดี จึงควรนำข้อมูลตามสภาพต่าง ๆ ดังกล่าว มาช่วยในการพิจารณาตัดสินใจวางนโยบายการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

2. การวิจัยครั้งนี้ได้แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศโดยใช้การศึกษาตามแนวต่างประเทศ เช่น การเน้นวิชาชีพเน้น มีปัญหาและอุปสรรคมากมาย อันสืบเนื่องมาจากค่านิยมต้องการรับราชการ ดังนั้น การรับแนวคิดจากต่างประเทศถ้าสถานการณ์ที่ดี จึงต้องคำนึงถึงปัจจัยอุปสรรคเหล่านี้ และหาทางลดปัจจัยอุปสรรค หรือเพิ่มปัจจัยหนุนเพื่อให้ประสบผลยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

1. การวิจัยครั้งนี้ไม่ได้เน้นการศึกษา อุปสรรคที่มีต่อโครงการศึกษาลับต่าง ๆ แม้ว่าจะได้เห็นความสำเร็จของการพัฒนาการศึกษาในต่างประเทศแล้วมาปรับปรุงใช้ แต่ปรากฏว่าประสบผลสำเร็จไม่มากเท่าที่ควร จึงน่าจะมีการศึกษาวิจัยอย่างจริงจังต่อไปว่าน่าจะเกิดจากอุปสรรคอะไรบ้าง

2. การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีข้อน่าสังเกตว่า อิทธิพลทางการศึกษาของต่างประเทศได้เข้ามาอย่างต่อเนื่อง ส่วนมากจะได้รับผ่านผู้ที่ไปศึกษาต่อ ณ ต่างประเทศ ในระยะหลังจนถึงปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาเพราะอิทธิพลจากต่างประเทศน่าจะมีมากขึ้น จึงควรมีการศึกษาในหัวข้อนี้จนถึงยุคปัจจุบัน

3. เมื่อมีการรับอิทธิพลทางการศึกษาจากต่างประเทศหลากหลายมากขึ้น จึงควรมีการศึกษา วิเคราะห์ว่าแนวคิดทางการศึกษาจากต่างประเทศมีความแตกต่างกันอย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวความคิด